

İran'dan Türkiye'ye Göç ve Göçmen Ağları

Migration and Migrant Networks from Iran to Turkey

Araştırma Makalesi – Research Article

Berkay KAYA

berkay.bk36@gmail.com

ORCID Numarası | ORCID Number: 0000-0003-4761-2445

Savaş ÇAĞLAYAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, savascaglayan@mu.edu.tr

ORCID Numarası | ORCID Number: 0000-0001-6879-5039

Öz

Bu araştırma Yalova'daki İranlı göçmenlerin ilişki ağlarına odaklanmaktadır. Araştırmanın temel amacı ise İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında, genelde Türkiye'ye, özelde ise Yalova'ya yönelmeyi tercih etmelerinde, Yalova'da yeni bir hayata başlama süreçlerinde ve bu bağlamdaki günlük hayatlarında diğer İranlılarla olan ilişki ve örgütlenmelerinde, ilişki ağlarının nasıl ve ne derecede etkili olduğunun anlaşılması ve açıklanmasıdır. Bu doğrultuda ise uluslararası göç kuramlarından biri olan ilişki ağı kuramı araştırmanın temel teorik yaklaşımını oluşturmuş; yöntemsel açıdan ise nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın bulgularına ise Yalova özelinde gerçekleştirilen alan araştırmasında; kartopu örnekleme tekniğinden yararlanarak ulaşılmış olan 14 İranlı göçmen ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve gözlemler sonucunda ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: göç, uluslararası göç, İranlı göçmenler, göçmen ilişki ağları, ağ kuramı.

Abstract

This research focuses on the relationship networks of Iranian migrants in Yalova. The main purpose of the study is to understand and explain how and to what extent the relationship networks are effective in the decision of Iranian migrants to migrate, in their preference to turn to Turkey in general and to Yalova in particular, in the process of starting a new life in Yalova and in their relations and organizations with other Iranians in their daily lives in this context. In this direction, the relationship network theory, which is one of the international migration theories, has formed the basic theoretical approach of the research; in terms of methodology, qualitative research methods and techniques were used. The findings of the research were determined in the field research conducted specifically for Yalova; It was reached as a result of in-depth interviews and observations with 14 Iranian migrants who were reached using the snowball sampling technique.

Keywords: migration, international migration, Iranian migrants, relationship networks, network theory.

Giriş

Her fırsatta insanlık tarihi kadar eski olduğu vurgulanan göç olgusu; çağımızda, önceki dönemlere kıyasla çok daha fazla adından söz ettiren, hakkında tartışılan ve araştırılmaya ve incelenmeye çalışılan bir olgu haline gelmiştir. Göç olgusunun küresel boyutta bu denli ön plana çıkmasında ve genel anlamda göç olgusuna yönelik ilgi ve dikkatin artmasında ise uluslararası göç hareketlerinin giderek daha yoğun bir yapıya bürünmesinin ve daha karmaşık bir nitelik kazanmasının; bunların yanında da giderek daha fazla ulus-devleti etki alanına alarak çok daha fazla sayıda bireyi sınır aşırı hareketliliklerin içerisine dahil etmesinin oldukça önemli ve belirgin bir etkisi olduğu açıktır.

Sınır aşırı insan hareketlerinin yeni bir olgu olmadığı ve çok eski dönemlerden beridir varlığını sürdürdüğü ve hem toplumları hem de devletleri çeşitli biçimlerde şekillendirdiği ifade edilebilir. Ancak çağımızdaki ulusal sınırları aşan nitelikteki insan hareketliliklerinin ayırt edici yönü ise bu hareketlerin küresel boyuttaki kapsamı, yerel ve uluslararası siyaset alanlarında merkezi bir konumda yer alması ve toplumsal ve ekonomik açıdan da daha geniş çaplı sonuçları olmasıdır¹. Çağımızdaki uluslararası göç hareketleri artık değişik faktörlere dayanarak hem beş kıtayı etki alanı içerisine alan hem de demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir olgu haline almıştır². Bu açıdan bakıldığında da etki alanı giderek genişleyen göç hareketlerinin uluslararası alandaki gelişimi ve dönüşümü de çok daha yoğun bir biçimde görünür ve hissedilir hale gelmiştir. Uluslararası göç hareketlerinin küresel boyuttaki etki alanı ve giderek artan ve yoğunlaşan yapısı itibarıyla bu göç hareketlerinden farklı biçimlerde etkilenen ulus-devletlerin sayısında da giderek artış yaşanmaktadır. Diğer bir deyişle, uluslararası göç hareketleri dünyanın farklı bölgelerindeki ulus-devletleri giderek daha belirgin şekilde etkilemektedir. Uluslararası göç artık kuzey-güney, merkez-çevre, zengin-yoksul fark etmeksizin giderek bütün ülkeleri etkileyen bir niteliğe sahiptir³.

Dünya üzerindeki hemen hemen her ülkenin uluslararası göç hareketleriyle gittikçe daha yoğun bağlantı ve etkileşimler içerisine girdiği bu dönemde, Türkiye'nin de uluslararası göç hareketleriyle daha fazla bağlantı içerisinde olduğu ve bu göç hareketlerinden daha yoğun biçimde etkilendiği bir gerçektir. Bu noktada özellikle de yakın coğrafyasındaki bazı ülkelerde yaşanan birtakım politik ve toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin uluslararası göçlerle olan bu yoğun ilişkisinin sürmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, özellikle de transit ve hedef ülke konumlarıyla ön plana çıkmakta ve Ortadoğu, Asya ve Afrika'daki çeşitli ülkelere göç yolculuğuna çıkan çok sayıda göçmen ve sığınmacıyı karşılamaktadır. Türkiye'nin en çok karşılaştığı göç hareketlerinin kaynağının birinde İran temelli göç hareketleri yer almakta ve yine bu doğrultuda Türkiye'nin en çok karşılaştığı göçmen gruplarından birini de İranlılar oluşturmaktadır. 1979 yılındaki rejim değişikliği sonrası kitlesel bir şekilde başlamış ve daha sonrasında ise kitlesel boyutlarda olmasa da düzenli olarak sürmüş olan ve bir süreklilik hali alarak günümüzde de devam etmekte olan İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketleri ve İranlıların Türkiye'deki varlıkları araştırılmaya değer bir olgu olarak kendisini göstermektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın ilgi odağında da İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketleri ve İranlı göçmenler yer almakta ve daha özelden bakıldığında ise araştırmanın konusunu İranlı göçmenlerin ilişki ağları oluşturmaktadır.

İranlı göçmenlerin ilişki ağlarını konu edinen bu çalışmada, çağdaş uluslararası göç teorilerinden biri olan ilişki ağı kuramı üzerinden İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında, hedef bağlamlarını belirlemelerinde, Türkiye'ye ulaştıktan sonra bu yeni bağlamlarında yeni bir hayata başlama süreçlerinde ve günlük hayatlarında diğer İranlılarla olan ilişki ve bağlantılarında sahip oldukları ilişki ağlarının nasıl ve ne ölçüde etkili olduğunun anlaşılması amaçlanmaktadır.

¹ Castles ve Miller 2008, 5.

² Abadan-Unat 2002, 3.

³ Adıgüzel 2020, 97.

Türkiye'de göç alanında son dönemlerde yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların ağırlıklı olarak Suriye göçüne ve Suriyelilere odaklanan çalışmalar oldukları göze çarpmaktadır. Bu alanda İranlı göçmenlere ilişkin çalışmaların sınırlı kaldığı; bunun yanında, İranlı göçmenlerin ilişki ağlarına ilişki ağı kuramı üzerinden odaklanan çalışmaların ise çok daha sınırlı olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında da İranlı göçmenlerin ilişki ağlarını ağ kuramı üzerinden araştırmaya ve anlamaya çalışan bu çalışmada elde edilen bulguların, bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sunması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda ise çalışma kapsamında ilk olarak Türkiye'nin uluslararası göç hareketleriyle olan ilişkisine ve bu bağlamda da İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketlerine kısaca değinilecektir. Daha sonrasında araştırmamızın teorik yaklaşımına; çağdaş uluslararası göç teorilerinden biri olan ilişki ağı kuramına ilişkin tartışma yapılacaktır. Teorik yaklaşıma ilişkin tartışmadan sonra ise araştırmamızın yöntem ve alanına ilişkin bilgiler sunulacak ve son olarak ise araştırmamızdan elde edilen bulguların kapsamlı bir tartışmasına yer verilecektir.

Türkiye'nin Uluslararası Göç Hareketleriyle İlişkisi ve İran'dan Türkiye'ye Yönelik Göçler

Her ne kadar göç eden bireylerin sayısıyla karşılaştırıldığında dünya nüfusunun büyük çoğunluğu hareketsiz kalsa da göç akışlarının küresel bir nitelik kazanması olağanüstü çeşitlendirmeler üretmeye devam etmekte ve bu bağlamda köken, transit ve hedef ülkelerin veya bölgelerin sayısında da sürekli olarak artış yaşanmaktadır.⁴ Hatta bunun yanında, uluslararası göç hareketlerindeki artan yoğunlaşmayla birlikte köken ülke, transit ülke ve hedef ülkeler arasındaki geleneksel ayrımlar da gittikçe daha belirsizleşmekte ve dünya üzerindeki hemen hemen her ülke bu üç rolü de taşıyor hale gelmektedir.⁵ Bu noktada benzer bir durumun Türkiye açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Uluslararası göç alanı içerisinde Türkiye, çeşitli göç hareketlerine tanıklık etmiş olmasının yanı sıra, farklı konumlar ile de çoğu zaman bu alan içerisinde kendisine yer bulmuştur. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında bulunan coğrafi konumu itibariyle tarih boyunca uluslararası göç hareketlerinin en önemli güzergahlarından biri olmuş olan Türkiye,⁶ merkez-çevre, hedef-kaynak ülkeler arasında yaşanan uluslararası göç hareketlerinin ve bu bağlamda gelişen göç güzergahlarının kavşağında bulunması itibariyle de dünya göç tarihi içerisinde çeşitli göç hareketlerinin kaynak, hedef ve/ya transit ülkesi konumunda yer almıştır.⁷ Bu açıdan bakıldığında da Türkiye, sıkça vurgulanan meşhur "jeopolitik konumu"nun bir sonucu olarak uluslararası göç hareketlerinden payına düşeni fazlasıyla almıştır.⁸

Bu açıdan bakıldığında ise hem jeopolitik konumu itibariyle önemli göç güzergahlarının kavşağında yer alması hem de farklı dönemlerde kaynak, hedef ya da transit ülke konumlarından biri ya da birkaçı ile çeşitli göç hareketleri bağlamında ön plana çıkması, Türkiye'nin uluslararası göç alanı içerisinde özel bir konuma sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Türkiye'nin bu özel konumu; uluslararası göç alanı içerisindeki aktifliği ve göç hareketleriyle olan sürekli ve yoğun ilişkisi, kısmen yeni sayılamayacak bir olgudur. Zira, tarihsel bir perspektiften bakıldığında Türkiye'nin merkezde yer aldığı göç hareketleri, Osmanlı'nın son dönemlerinden ve modern Türkiye'nin kuruluş yıllarından itibaren söz konusu olan bir olgudur. Ancak, her ne kadar Osmanlı'nın son dönemlerinden ve modern Türkiye'nin kuruluş yıllarından itibaren gerek hedef gerekse de kaynak ülke konumlarıyla, çok sayıda ve çeşitli farklı göç hareketleriyle karşılaşmış olsa da 1980'li yılların başıyla birlikte ise küreselleşmenin ve diğer birtakım politik ve toplumsal gelişmelerin de etkisiyle Türkiye'nin uluslararası göç hareketleriyle olan ilişkisinde adeta bir dönüm noktası yaşanmıştır.

Bu noktada, 1980 ve sonrası dönemin Türkiye'nin uluslararası göç hareketleriyle olan ilişkisinde ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. 1980'li yıllarla birlikte Türkiye'nin uluslararası göç hareketleri içerisinde konumu değişmiş ve 1960'lı yıllarda Avrupa'ya göndermiş olduğu işçi göçleriyle daha çok

⁴ IOM 2003, 27.

⁵ Koser 2007, 7.

⁶ Deniz 2009, 193.

⁷ Özgür 2018, 202.

⁸ Danış 2004, 1.

göç-veren ülke kimliğiyle öne çıkan ve böylelikle de kaynak ülke rolü edinen Türkiye, 1980’li yıllarla birlikte ise yakın tarihinde ilk kez yabancıların göçleriyle karşılaşan ve hedef ülke rolü edinmeye başlayan bir coğrafya haline gelmiştir.⁹ Türkiye’nin kaynak ülke rolünün 1980’li yıllarla birlikte hedef ülke rolüne dönüşümü, küreselleşmenin getirmiş olduğu yeni koşulların yanında Türkiye’nin yakın coğrafyasındaki ekonomik ve siyasal değişimlerle de yakından bağlantılıdır. İletişim ve ulaşım ağlarındaki gelişmeler bireylerin göç etmelerini daha olanaklı hale getirmiş ve böylelikle de giderek daha fazla ülke göç alır hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’ye yönelen göç hareketlerindeki artışın arkasındaki nedenlerden biri de küreselleşmenin eğilimleriyle ilgilidir.¹⁰ Ancak bu noktada, Türkiye’nin göç hareketlerine kaynaklık eden ülke konumundan hedef ülke konumuna dönüşümünde, yakın coğrafyasında yaşanan birtakım siyasal temelli gelişmelerin daha fazla etkili olmuş olduğu ifade edilebilir.

İran’da 1979 yılında yaşanan rejim değişikliği, yine 1979 yılında Afganistan’ın Sovyet Rusya tarafından işgali, 1980-1988 yılları arasında yaşanan İran-İrak Savaşı, 1991’de Körfez Savaşı, Sovyetler Birliği’nin 1991 yılında dağılması ve ABD’nin 2003’te Irak’ı işgal etmesi gibi tarihteki önemli olaylar, Türkiye’yi göç ve sığınma hareketlerinin yöneldiği önemli bir merkez haline getirmiştir.¹¹ Dahası, yaşanan bu gelişmeler sonucunda Türkiye yalnızca hedef ülke konumuyla değil, bunun yanında transit ülke konumuyla da ön plana çıkmaya başlamıştır. İran Devrimi, Afganistan’daki iç savaş, Körfez Savaşı, Sovyetler Birliği’nin dağılması gibi çeşitli siyasal çalkantıların sonucunda gelişen göç hareketleri bağlamında kimi göçmen gruplar Türkiye’yi Avrupa’ya ulaşma doğrultularında bir “geçiş koridoru” olarak kullanmışlardır. Bu açıdan bakıldığında da Türkiye, daha önce de vurgulanmış olan Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenindeki göç güzergahlarında önemli bir coğrafi konumda bulunması itibarıyla artık önemli bir transit ülke konumuna da sahip hale gelmiştir.¹² Diğer bir deyişle, yakın çevresindeki ülkelerdeki birtakım gelişmeler sonucunda ortaya çıkan mülteci göçünden ve transit göçlerden önemli ölçüde etkilenen Türkiye; Uluslararası Göç Örgütü’nün 2003 Dünya Göç Raporu’nda da ifade edildiği gibi, Avrupa’ya göç eden göçmenlerin köken ülkelerinden biriyken yukarıda değinilen gelişmelerle birlikte ikinci bir varış noktasına giden yolda önemli bir geçiş ülkesi haline gelmiştir.¹³

Bu dönemde Türkiye’ye yönelik ilk belirgin göç hareketliliği İran’daki rejim değişikliği sonrası yaşanmıştır. 1979 yılındaki Devrim’den sonra ülkeden ayrılanların ilk durakları Türkiye olmuştur.¹⁴ İranlıların ilk göç akınlarına yakın yıllarda ayrıca 3 bini aşkın sayıda Afgan sığınmacının da Türkiye’ye yerleştiği tahmin edilmektedir.¹⁵ Bunların yanında, 1988-1991 yılları arasında Irak hükümetinin Kürtlere yönelik saldırıları ve Halepçe Katliamı sonrasında on binlerce Iraklı Kürt 1988’de Türkiye topraklarına sığınmışken 1991 yılında ise yine çoğunluğu Kürtlerden oluşan 460 bin Iraklı Türkiye’ye sığınmıştır.¹⁶ 1990’lı yılların başında Türkiye’ye yönelik diğer bir önemli göç dalgası Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında ortaya çıkmıştır. Türkiye bu dönemde eski Birlik ülkelerinin vatandaşlarından önemli ölçüde göç almış ve bu göçmenlerin göçleri ise daha çok mekik göçü biçiminde seyretmiştir.¹⁷ Bu bağlamda ise Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Romanya ve Moldova gibi eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçmenler, ticari ve ekonomik ve faaliyetler sebebiyle Türkiye’de birkaç ay kalarak ve kendi ülkeleriyle Türkiye arasında gidip gelerek döngüsel biçimde Türkiye’ye göç etmişlerdir.¹⁸

⁹ İçduygu, Erder ve Gençkaya 2014, 57.

¹⁰ İçduygu 2010, 29.

¹¹ Deniz 2011, 94.

¹² Danış 2004, 9-10.

¹³ IOM 2003, 35.

¹⁴ Kara ve Korkut 2010, 157.

¹⁵ Özgür 2018, 209.

¹⁶ Danış 2010, 194.

¹⁷ Deniz 2014, 194.

¹⁸ İçduygu ve Aksel 2012, 12.

1980'li yılların başından itibaren Türkiye yalnızca yukarıda adı geçen ülkelerden değil, farklı bölgelerdeki pek çok ülkeden göç almış ve almaya da devam etmektedir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye, farklı ülkelerden göç yolculuğuna çıkan göçmen ve sığınmacılar açısından önemli bir transit ve hedef ülke olarak öne çıkmaya devam etmekte ve bu bağlamda ise 1980'li yıllardaki çeşitli göç hareketleri sonucu edinmiş olduğu hedef ülke ve transit ülke rollerini de sürdürmektedir. 2011'de başlayan olaylar sonucunda Suriyelilerin Türkiye'ye yoğun ve toplu göçleri ve bunun yanında 1980 sonrasında göç almaya başladığı İran, Irak, Afganistan gibi diğer ülkelerden de kitlesel nitelikte olmasa da düzenli olarak göç almaya devam etmesi ve ülkedeki farklı kökenlerden kayıtlı-kayıtsız göçmenlerin, sığınmacıların, geçici koruma kapsamındakilerin ve diğer bazı statüler içerisinde tanımlanan yabancı uyruklu bireylerin varlığı da bunu kanıtlar niteliktedir.

Sonuç itibarıyla, 1980 sonrası dönem Türkiye'nin uluslararası göç alanındaki kimliğini önemli ölçüde değiştirmiştir. Modern Türkiye, kuruluşundan itibaren her zaman farklı biçimde göç almış, ancak bu göçler Türk kökenli ve Müslüman göçmenlerle sınırlı kalmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde ise Türkiye ilk kez Türk ve Müslüman olmayanların da göçlerine tanıklık etmiştir. Böylelikle de 1980 sonrası dönem ilk kez yabancıların Türkiye'ye yönelik göçlerinden söz edilebilen bir dönem olmuştur.¹⁹ Bu bağlamda ise Türkiye, göç gönderen ülke kimliğinin yanına hedef ülke ve transit ülke konumlarının da eklenmesiyle uluslararası göç alanı içerisinde üçlü bir konuma sahip hale gelmiştir.²⁰ Türkiye'nin hedef ve transit ülke olarak ifade edilmeye başlandığı 1980 sonrası dönemde yoğun biçimde göç aldığı ülkelerden biri de İran olmuştur. Kaynağını İran'ın oluşturduğu göç hareketleri bu dönem açısından ayrı bir öneme sahiptir; çünkü bu dönemde Türkiye'ye yönelik ilk belirgin ve geniş ölçekli göç hareketi İran'dan yaşanmıştır. Bu noktada ise 1979 yılında yaşanan İslam Devrimi adeta bir kırılma noktası olmuştur. Devrimden sonraki yıllarda da İran'dan Türkiye'ye yönelik çeşitli göç hareketleri yaşanmış olsa da ilk kıvılcım 1979 yılındaki bu Devrimle ortaya çıkmıştır.

Devrimden hemen önceki İran lideri olan Rıza Şah Pehlevi döneminde giderek kötüleşen ekonomik koşullar, muhalif sesleri ve protestoları bastırma amacıyla artan siyasi baskılar, bazı Batılı ülkelere tanınan imtiyazlar, Şah ve onun yönetimine duyulan memnuniyetsizliğin ve öfkenin giderek artmasına ve tüm ülkeye yayılmasına neden olmuştur. Ülke geneline yayılan bu hoşnutsuzluk ise çeşitli muhalif grupların Ayetullah Humeyni önderliğinde birleştikleri çeşitli protesto hareketlerine yol açmış ve Devrim bu protestolar sonucunda meydana gelmiştir.²¹ Ancak, İran halkının Şah rejimini karşı ortak memnuniyetsizliğinin ve örgütlü mücadelesinin bir sonucu olarak gelişen 1979'daki Devrimle birlikte İran'da Ayetullah Humeyni önderliğindeki yönetim de farklı bir kimliğe bürünmüş; Devrim ve Devrim sonucu oluşan yeni siyasal yapı İran kaynaklı uluslararası göç ve sığınma hareketlerinde de adeta bir kırılma noktası olmuş ve Devrimden sonra başta Türkiye olmak üzere İran'dan pek çok ülkeye göç süreçleri başlamıştır.

Devrimden sonra siyasi istikrarın sağlanması amacıyla Devrim adına kurulan İslami Cumhuriyet Partisi'nin egemenliği tek başına ele alma çabası; bir terör ve şiddet sarmalı içinde gerek hükümet ve hükümet dışı oluşumların gerekse de halk ve muhalif örgütlenmeler üzerinde kurulan ciddi baskı ve infazlarla gerçekleşmiştir. Şii Müslüman olmayan ve şeriat hükümlerine aykırı yaşam biçimi sergileyen çeşitli gruplara otoriter rejimin uygulamış olduğu baskı, dışlama, işkence, toplum içinde cezalandırma ve toplu infaz gibi caydırıcı uygulamalar, rejimin kurbanlarının can güvenliği kaygısıyla başka ülkelere sığınmaları sürecini başlatmıştır.²² Başka bir ifadeyle, İran Devrimi sayısız göç ve sürgün dalgalarına yol açmıştır. Devrimle birlikte ilk olarak Şah döneminin askeri ve siyasi seçkinleri İran'ı açıkça terk etmişlerdir.²³ Ayrıca, eski Şah rejimine bağlı olanlar dışında; sol ve sosyalist gruplar, sinemacı ve sanatçılar ve İslami rejime karşı olan daha pek çok grup ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle

¹⁹ İçduygu 2010, 30.

²⁰ İçduygu vd. 2014, 223.

²¹ Karakuş Yetkin 2017, 105.

²² Karakuş Yetkin 2017, 106-107.

²³ Khosrokhavar ve Roy 2000, 182.

İran'dan dışarıya birinci göç dalgası dönemi de başlamıştır.²⁴ Devrim ve onu takip eden ilk yıllardaki göç akınları sonrası İran kaynaklı büyük ölçekli göç dalgasının ikinci dönemi ise 1980 yılında başlamış ve sekiz yıl sürmüş olan İran-Irak Savaşı ile meydana gelmiştir. Diğer bir deyişle, 1988 yılına kadar sürmüş olan bu savaşın yeni bir göç dalgası yaratması neredeyse kaçınılmaz olmuştur. Bu göç dalgasında ise daha çok; savaştan kaçanların ve askere katılmak istemeyenlerin ve bunların haricinde ise yokluktan ve bağnazlıktan kaçabilme amacı ve çocuklarının geleceklere kaygısıyla İran'da kalmak istemeyen ailelerin göçleri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde Kanada, ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin yanında Türkiye de İran'dan ayrılanların yöneldikleri ilk ülkelerden biri olmuştur.²⁵ Devrimle birlikte başlayan ve daha sonrasında ise İran-Irak Savaşı ile devam eden bu sürece ilişkin olarak, 1979 yılından sonra 300 bin ila 1,5 milyon İranlının Türkiye'ye girdiği ve 1980'lerin sonuna kadar ülkede kaldığı tahmin edilmektedir.²⁶ Bu dönemde Türkiye'ye yönelmiş olan İranlıların çoğu esasen Kanada, ABD ve bazı Avrupa ülkelerine ulaşana dek Türkiye'de geçici olarak kalmış olan göçmenlerden oluşmuştur.²⁷ Ancak her ne kadar İranlı göçmenlerin çoğu Türkiye'ye ulaştıklarında burayı ilk etapta bir geçiş ülkesi olarak görmüş olsalar da gitmeyi hedefledikleri ülkelere ulaşma noktasında yaşamış oldukları zorluklar nedeniyle Türkiye'de kalmayı tercih edenler de olmuştur.²⁸

Sonuç itibariyle bakıldığında, İran'dan başlayan büyük ölçekli göç hareketlerinin temelinde, 1979 yılındaki Devrimle birlikte yaşanan rejim değişikliğinin yer aldığı söylenebilir. Bu rejim değişikliğiyle beraber Humeyni önderliğindeki İslami rejim ülkede hâkim güç haline gelmiş ve bireylerin siyasi görüşleri, dini inançları, cinsel tercihleri ve sosyal yaşantıları üzerindeki çeşitli baskılar nedeniyle pek çok İranlı ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer önemli husus ise rejim değişikliği sonrası ortaya çıkan koşullar ve yaşanan gelişmeler sonucunda göç yolculuğuna dahil olan İranlıların ilk tercih ve hedeflerinden birinde de Türkiye'nin yer almış olmasıdır. Bu bağlamda Türkiye, 1979 yılındaki rejim değişikliğinden itibaren İran'dan başlayan göç hareketlerinin temel hedef ve/ya transit ülkelerinden biri olarak öne çıkmıştır. Thomas Faist'in de ifade ettiği gibi göç hareketleri bir kez başladığı takdirde sürekli bir nitelik kazanır ve daha fazla sayıda insanı içine alarak varlığını sürdürür.²⁹ Bu noktada İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin de Faist'in ifade etmiş olduğu anlamda bir niteliğe sahip olduğu ifade edilebilir. Zira bu göç hareketleri, 1979 yılındaki rejim değişikliği sonrası yoğun bir biçimde ortaya çıkmış ve her ne kadar rejim değişikliğini takip eden ilk yıllarda ve Irak'la olan savaş yıllarında olduğu kadar yoğun ve toplu göç hareketleri yaşanmamış olsa da İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketleri bu dönemden itibaren düzenli olarak devam etmiş ve sürekli bir niteliğe bürünmüştür. Bu bağlamda İranlıların Türkiye'ye yönelik göçleri günümüzde de devam etmektedir. Buna ek olarak, İslami rejimin ülkedeki çeşitli siyasi muhalif gruplar, dini azınlık gruplar ve eşcinseller üzerindeki şiddetli gözetim ve baskısı devam ettikçe İran kaynaklı göç hareketleri de sürekliliğini koruyacak gibi gözükmektedir. Diğer bir deyişle, İranlıları anavatanlarından ayrılmaya iten İran'daki siyasi, toplumsal ve ekonomik yapıdaki koşullar varlığını sürdürdükçe, İran'daki pek çok bireyin göç yolculuğuna dahil olmaya devam edeceği; bu bağlamda ise İran'dan Türkiye'ye yönelik insan hareketliliğinin de sürekliliğini koruması oldukça muhtemel gözükmektedir.

Teorik Yaklaşım Olarak İlişki Ağı Kuramı

Daha önce de ifade edildiği gibi çağdaş uluslararası göç teorilerinden biri olan ilişki ağı kuramı bu çalışmanın da teorik çerçevesin oluşturmuş ve İranlı göçmenlerin ilişki ağları da bu temelde anlamaya ve araştırılmaya çalışılmıştır. İlişki ağı kuramı, göçün ortaya çıkmasına neden olan faktörlerden ziyade göç hareketlerinin sürekli bir nitelik kazanmalarına neden olan etkenlere ve çeşitli göç hareketlerinin birbirine bağlanmış olduğu mekanlar ve insanlar arasındaki farklı türdeki etkileşim ve paylaşımlara

²⁴ Korjan 2011, 64-65.

²⁵ Khosrokhavar ve Roy 2000, 182-183.

²⁶ Akçapar 2010, 163-164.

²⁷ İçduygu ve Aksel 2012, 12.

²⁸ Akçapar 2010, 164.

²⁹ Faist 2003, 21.

odaklanır.³⁰ Kavramsal açıdan bakılacak olursa; ilişki ağları, göç literatüründe daha çok aile, akraba, arkadaş ve topluluk temelli kişisel ilişkilere atıfta bulunmaktadır.³¹ Bu bağlamda göçmen ilişki ağları ise köken ülke ile ev sahibi ülkelerdeki eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar ya da potansiyel göçmenler arasındaki ortak kökene, akrabalığa, soydaşlığa, dostluk ve arkadaşlığa dayalı kişiler arasındaki bağlantıları ifade etmektedir.³² Göçmen ağlarının işleyişi ise esas olarak öncü göçmenlerin göçleri sonrası ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle ilişki ağlarının oluşturulmasında öncü göçmenlerin rolü oldukça önemlidir. Zira bu ağlar genellikle öncü bir göçmenin ya da göçmen grubunun hareketiyle başlar ve bu hareketle birlikte iki farklı bağlam arasındaki ağ bir kez oluştuğundan sonra yeni göçmenler de esas olarak bu işlek yolu kullanırlar.³³ Uzun mesafelerde gerçekleştirilen uluslararası göçlerin kendi içlerinde çeşitli riskler barındırıyor olmaları, resmi sponsorları ya da profesyonel bağlantıları olmayan göçmenleri kendi ilişki ağlarının üyelerine güvenmeye ve onları takip etmeye yönlendirir.³⁴ Bu bağlamda ise göçmenler, çoğunlukla öncü göçmenleri takip ederek bilinen ağlar içerisinde kalmayı ve bu bilinen ağları kullanmayı tercih ederler.³⁵

Göçmenler arasındaki ilişki ağları bir kez geliştikten sonra uluslararası hareketliliğin artması ihtimalini de arttırırlar; çünkü uluslararası göç hareketlerinin ortaya çıkarması muhtemel risklerin azaltılması ve maliyetlerin düşürülmesinde önemli rol oynarlar. Göçmenlerin sayısının kritik bir seviyeye ulaşması göçmenler arasındaki ilişki ağlarının da büyümesini ve gelişmesini sağlar ve bu gelişme ise göç hareketlerine bağlı olarak ortaya çıkabilecek çeşitli risk ve maliyetleri önemli ölçüde azaltır. Bu noktada Massey ve diğerleri ilişki ağlarının göçü kolaylaştırıcı ve özendirici etkisini “azalan riskler” ve “azalan maliyetler” kavramlarıyla ortaya koymaya çalışmışlardır. İlk olarak, yeni bir yere göç eden ilk öncü göçmenler açısından faydalanabilecekleri herhangi bir ilişki ağı ve bağlantısının olmaması sebebiyle bu göçmenler açısından göç süreci daha maliyetli olmuşken; öncü göçmenlerin göç etmelerinden sonra ise göçün potansiyel maliyetleri geride kalan aile üyeleri, akraba ya da arkadaşlar açısından önemli ölçüde azalmıştır. Geliştirilen ağlar sayesinde göçün maliyetlerinin azalmasının yanı sıra potansiyel riskler de daha düşük bir seviyeye ulaşmaktadır. Böylelikle de göçmen ilişki ağları, uluslararası göçü risk çeşitliliği dikkate alındığında daha cazip hale getirmektedir.³⁶ Öncü göçmenler tarafından temeli atılmış olan herhangi bir ilişki ağının uluslararası hareketliliklerde ortaya çıkabilecek çeşitli türde risk ve maliyetleri belli ölçüde azaltabilmesi; kendilerinden önce göç etmiş olan öncü göçmenlerin hedef toplumlardaki varlığına güvenen ve bu göçmenlerin kendilerine sağlayabilecekleri çeşitli destek ve imkanları göz önünde bulunduran yeni ve/ya potansiyel göçmenler açısından göç sürecini daha kolay, cazip ve az riskli hale getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında da göçü daha cazip hale getiren göçmenler arasındaki ilişki ağları, uluslararası göç hareketlerinin giderek yaygınlaşmasına ve süreklilik kazanmasına yol açmaktadır.

Ağ bağlantılarının giderek artması ve genişlemesiyle birlikte, bu bağlantıların göç hareketlerinin başlangıç noktasındaki sayısı belli bir kritik eşiğe ulaştıktan sonra göç de kendi kendisini yineleyen bir yapıya bürünmektedir. Hedef ülkeye ulaşan her bir göçmen kendisinden sonra göç yolculuğuna katılacak olan aile, akraba ya da arkadaş çevresinden herhangi bir kimse açısından göçün ortaya çıkarabileceği maliyetleri azaltır. Başka ülkelerde çeşitli ağ bağlantıları olan bireyler de bu bağlantılar aracılığı ve desteğiyle göç sürecine katılarak ve daha ileri yayılarak göçü arttırırlar. Daha sonrasında bu bireyler de kendilerinden sonra göç edecek olanlar için göçün risk ve maliyetlerini azaltarak yeni kişilerin göç etmelerine kolaylık sağlarlar ve süreç de bu şekilde sürmeye devam eder.³⁷ Bu açıdan

³⁰ Ihlamur-Öner 2018, 311.

³¹ Hagan 1998, 55.

³² Abadan-Unat 2002, 18.

³³ Castles ve Miller 2008, 38.

³⁴ Tilly 2007, 8-9.

³⁵ Gold 2005, 260.

³⁶ Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino ve Taylor. 2014, 28-29.

³⁷ Massey vd. 2014, 29.

bakıldığında göç hareketleri ve göçmen ilişki ağları arasında diyalektik bir ilişki olduğu söylenebilir. Göç hem ilişki ağlarını meydana getiren hem de ilişki ağlarına bağlı olarak gelişebilen bir olgu olduğu için,³⁸ göç hareketleriyle birlikte gelişen ilişki ağları da çeşitli göç hareketlerinin gelişmesini sağlayabilmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi göç hareketlerinin ortaya çıkmasına neden olan faktörlere odaklanmak yerine asıl olarak bu hareketlerin nasıl düzenli bir hal aldığını ve süreklilik kazandığını ele alan ve açıklamaya çalışan ilişki ağı kuramına göre, göç hareketlerinin bir süreklilik niteliği kazanmasını sağlayan şey; göç edilen ülke ve köken ülkede yaşayan ve aralarında akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinin ve ortak kökene dayalı karşılıklı bağlantıların bulunduğu göçmen, potansiyel göçmen ve göçmen olmayan bireyler arasındaki ilişkiler ağlarıdır.

Göçmenler, potansiyel göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki ilişki ağlarının rol ve etkileri ise göç sürecinin çeşitli aşamalarında vurgulanmaktadır. Bu ilişki ağlarına; göç kararının alınması, göç akışlarının yönünün ve kalıcılığının belirlenmesi, ulusaşırı bağlantıların oluşturulması ve yerleşilen yeni bağlamdaki yerleşim kalıpları ve örgütlenme gibi göçün çeşitli aşamalarında vurgu yapılmaktadır.³⁹ Bu doğrultuda da ilişki ağları; göçmenlerin göç etme kararı almalarında ve göç yolculuğuna çıkmalarında, göç ettikleri yeni bağlamlara yerleşmelerinde ve bu yeni bağlamlar içerisindeki sosyo-kültürel ortamlara uyum sağlamalarında, yerleştikleri yeni yerlerde çeşitli örgütlenme biçimleri geliştirmelerinde ve köken ülkeleriyle ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi ilişkilerini sürdürmelerinde etkili olabilmektedir.⁴⁰ Diğer bir deyişle, ilişki ağları göç sürecinin öncesinden itibaren devreye girebilmekte ve göç kararı alınmasından ve hedef bağlamın belirlenmesinden sonra, ulaşılan bu hedef bağlama ve bu bağlam içerisindeki yeni bir hayata uyum sağlanması noktasında göçmenlerin önemli ölçüde yararlandıkları bir kaynak olarak öne çıkabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağlarının göçmenler açısından çeşitli noktalarda farklı birtakım olumlu işlevler sağladığı ifade edilebilir. İlişki ağlarının sağladığı bu olumlu işlevler aynı zamanda daha önce de vurgulanmış olan risklerin ve maliyetlerin azalması noktasında da önemli bir role sahiptir. Diğer bir deyişle göçün ortaya çıkardığı ya da çıkarması muhtemel riskleri ve maliyetleri azaltan; bu yönüyle de göçü teşvik ederek olumlu yönde etkileyen ve göç sonrasındaki süreci kolaylaştıran, göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağlarıdır.

Sahip olunan bu ilişki ağları göçmenlere ilk barınma ve iş fırsatları hakkında bilgi sağlamanın yanında kültürel ve duygusal açıdan da destek sağlar⁴¹ ve sağlamış olduğu bu destek ve imkanlar aracılığıyla da göçmenler açısından göç sürecinin daha güvenli ve daha kontrol edilebilir bir hale gelmesine yardımcı olur.⁴² Bu noktada ilk olarak yeni göçmenler, belli birtakım bağlantılar içerisinde oldukları ağ içerisindeki öncü göçmenler aracılığıyla daha az riskli ve daha az maliyetli bir göç süreci geçirebildikleri gibi, hedef topluma ulaştıktan sonra ise yine bu öncü göçmenler yani ağ bağlantıları aracılığıyla yeni bir iş bulabilmekte, kalacak yer sorununu çözebilmekte ve yasal prosedürler hakkında bilgi edinebilmektedirler. Bu noktada ise ilişki ağları göçmenler açısından önemli bir bilgi rezervi olarak işlev görmekte ve bu yönüyle de göçmenler açısından çeşitli noktalarda kendisine başvuru ve faydalanılan bir yapı olarak öne çıkmaktadır.

Dahası, ilişki ağlarının göçün ortaya çıkarabileceği maliyetleri azaltıcı etkisine vurgu yaparken bu noktada akla ilk olarak maddi düzeyde maliyetler gelse de ilişki ağlarının maliyet azaltıcı etkisi yalnızca ekonomik anlamda ortaya çıkmamaktadır. Başka bir ifadeyle, ilişki ağları göçün yalnızca ekonomik değil sosyal maliyetlerini de düşürebilmektedir. Göç edilen ülkedeki var olan ilişki ağları sayesinde göç yolculuğunda ve sonrasında ortaya çıkabilecek olan ekonomik maliyetler azaldığı gibi yine bu ağlar sayesinde gelişen yardımlaşma mekanizmaları aracılığıyla yeni gelen göçmenler sosyal ve psikolojik destekle de karşılaştıkları ve böylelikle de yalnızlık hissinden kurtulabildikleri için göçün sosyal

³⁸ Vertovec 2002, 3.

³⁹ Hagan 1998, 55.

⁴⁰ İhlamur-Öner 2018, 309-310.

⁴¹ Hagan 1998, 55.

⁴² Castles ve Miller 2008, 38.

maliyetlerinde de önemli bir düşüş yaşanabilmektedir.⁴³ Bu açıdan bakıldığında da sahip olunan ilişki ağlarının gerek ekonomik gerekse de sosyal ve psikolojik risk ya da krizler sırasında göçmenler açısından “şok emici” bir rol oynadığı söylenebilir.⁴⁴ Köken ülkelerinden ayrılmış olmaları ve tanıdık olmayan yeni bir bağlam içerisinde kendilerini bulmaları; göçmenlerin zorunlu olarak sosyal bağlarını kaybedecekleri, kendilerini dış dünyadan soyutlayarak sosyal izolasyona çekilecekleri ve bu yüzden de derin bir yalnızlık duygusu yaşayacakları anlamına gelmez. Bu noktada göçmenler artık yeni bir bağlamın içerisinde kendilerini bulmuş olsalar da bu yeni toplumsal ortam içerisinde göç etmeden önceki sosyal, kültürel, dilsel ve hatta yeme-içme pratikleri açısından çok da farklı olmayan bir hayat sürdürebilirler.⁴⁵ Bu noktada en önemli rolü ise yine ilişki ağları oynamaktadır. İlişki ağları, göçmenlerin yerleştikleri yeni bağlamlarında bir topluluk oluşturmalarına temel sağlar. Bu bağlamda göçmen grupları kendi kültürel, sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirerek kendi derneklerini, işletmelerini ve ibadethanelerini kurarlar. Daha sonrasında ise göçmenler bu örgütlenmeler etrafında bir araya gelmeye başlarlar. Böylelikle de bu bağlamda sosyalleşerek ve yakın ilişkiler kurarak kendi yaşam perspektiflerini yavaş yavaş bu yeni bağlam içerisinde görmeye başlarlar.⁴⁶ Sonuç itibarıyla de kendi aralarında geliştirmiş oldukları sosyal bağlarla birlikte tanıdık olmayan bir ortamda tanıdıklık hissi yaratırlar.⁴⁷

Alana Dair; Yöntem, Örneklem ve Verilerin Toplanması

İranlı göçmenlerin ilişki ağlarına odaklanan bu çalışmada metodolojik açıdan nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın; göçmenlerin göç etme kararı almalarından sonra yeni bir bağlama yerleşmelerinde, yerleştikten sonra bu yeni bağlamda kendilerine yeni bir hayat kurma süreçlerinde ve bu yeni toplumlarda içerisinde diğer göçmenlerle olan ilişki ve bağlantılarında sahip oldukları ilişki ağlarının rolünü ve etkisini anlamaya ve açıklamaya çalışması itibarıyla, bu çalışmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının daha uygun ve işlevsel olacağı düşünülmüştür. Zira bahsi geçen ilişki ağlarının göçmenlerin göç etme kararı aldıktan sonraki göç süreçlerinde ve daha sonrasında yeni bir bağlama yerleşmeleri itibarıyla, yerleştikleri bu yeni toplumdaki gündelik ilişkileri üzerindeki rol ve etkilerinin daha derinlemesine ve kapsamlı bir biçimde araştırılmasında bu sürecin aktif özneleri olarak süreci bizzat deneyimlemiş olan ve gündelik yaşantılarında da bu ağlarla olan bağlantılarını sürdürmekte olan göçmenlerin deneyim ve düşüncelerine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Çalışmanın araştırma sahasını Yalova ili oluşturmuş ve alan araştırması da Yalova bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın evrenini Yalova'daki İranlı göçmenler oluşturmuşken, çalışmanın örnekleme belirlenirken ise niteliksel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniklerinden yararlanılmış ve bu bağlamda da kartopu örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Sonuç itibarıyla ise kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılmış olan 14 İranlı göçmen çalışmanın örnekleme grubunu oluşturmuştur. Görüşülenler, görüşme sırasına göre G1'den G14'e kadar kodlanmış ve bu kod isimler kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme grubunu oluşturan İranlı göçmenlere ilişkin demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. İranlı Göçmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Kod İsim	Yaş	Cinsiyet/Cinsel Yönelim	Medeni Hal	Eğitim Durumu	Etnik Köken	Din-Mezhep	Geliş Yılı	Göç Etme Nedeni	Statü
G1	26	Kadın	Evli	Üniversite	Fars	Müslüman-Şii	2017	Tanıdık Birilerinin Olması	Geçici İkamet

⁴³ Çağlayan 2006, 86.

⁴⁴ İhlamur-Öner 2018, 313.

⁴⁵ Gold 2005, 260.

⁴⁶ Castles ve Miller 2008, 38.

⁴⁷ İhlamur-Öner 2018, 319.

G2	31	Gay	Bekar	Üniversite	Kürt	Ateist	2015	Cinsel Yönelime Yönelik Baskı	Şartlı Mülteci
G3	35	Gay	Bekar	Lise	Azeri	Ateist	2015	Cinsel Yönelime Yönelik Baskı	Şartlı Mülteci
G4	33	Erkek	Evli	Üniversite	Fars	Bahai	2014	Dini Ayrımcılık	Şartlı Mülteci
G5	33	Kadın	Bekar	Lise	Azeri	Müslüman-Şii	2017	Türkiye Sempatisi	Geçici İkamet
G6	19	Gay	Bekar	Lise	Fars	Ateist	2019	Cinsel Yönelime Yönelik Baskı	Şartlı Mülteci
G7	37	Lezbiyen	Bekar	Lise	Fars	Ateist	2018	Cinsel Yönelime Yönelik Baskı	Belirsiz
G8	24	Erkek	Bekar	Lise	Fars	Hristiyan-Protestan	2015	Dini Ayrımcılık	Şartlı Mülteci
G9	40	Kadın	Bekar	Lise	Fars	Müslüman-Şii	2019	Tanıdık Birilerinin Olması	Geçici İkamet
G10	33	Trans Kadın	Bekar	Yüksek Lisans	Azeri	Ateist	2016	Cinsel Yönelime Yönelik Baskı	Şartlı Mülteci
G11	34	Erkek	Bekar	Üniversite	Fars	Ateist	2016	Başka Bir Ülkeden Vize Alma	Şartlı Mülteci
G12	21	Erkek	Bekar	Lise	Fars	Hristiyan-Protestan	2017	Dini Ayrımcılık	Şartlı Mülteci
G13	31	Erkek	Evli	Lise	Kürt	Ateist	2011	Başka Bir Ülkeden Vize Alma	Şartlı Mülteci
G14	30	Kadın	Evli	Üniversite	Azeri	Müslüman-Şii	2018	Sosyo-ekonomik	Geçici İkamet

Araştırmanın verilerinin toplanmasında ise görüşme ve gözlem tekniklerinden birlikte faydalanılmıştır. Göç edenlerin hikayelerine, yerleşim süreçlerine ve süreçte yaşadıkları zorluklara ve bunlarla başa çıkabilmek için kullandıkları desteklere, kendilerinden önce göç etmiş diğer göçmenlerle olan bağlantılarına, kültürel özelliklerinde yaşanan değişimlere ve daha birçok olguya ilişkin verilerin elde edilmesinde ve bu veriler ışığında da yeni bilgiler üretilmesinde derinlemesine görüşmeler oldukça öne çıkmakta ve göç çalışmalarında sıkça kullanılmaktadır.⁴⁸ Bu çalışma özelinden bakıldığında ise İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında, Türkiye'ye göç etmeyi ve Yalova'ya yerleşmeyi tercih etmelerinde, bu yeni bağlamlarındaki yeni hayatlarında ve gündelik ilişkilerinde sahip oldukları ilişki ağlarının rolünün daha derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde anlaşılması ve bu bağlamda da daha detaylı verilere ulaşabilme amacıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu noktada derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilirken ise yarı yapılandırılmış bir görüşme formundan yararlanılmıştır. Ayrıca, alan araştırması süresince derinlemesine görüşme tekniğiyle birlikte gözlem tekniği de kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin desteklenmesi ve zenginleştirilmesi amacıyla; İranlı göçmenler arasındaki ilişki ağlarının ve bu ağların işleyişinin daha iyi anlaşılabilmesi ve analiz edilebilmesi açısından gözlem tekniğinin kullanılması da gerekli görülmüş ve bu teknikten faydalanılarak da araştırmaya ilişkin veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma Bulguları

⁴⁸ Kümbetoğlu 2018, 61.

İranlı göçmenlerin göç kararı almalarında etkili olan nedenler irdelendiğinde, Tablo 1'de de görüldüğü gibi farklı birtakım nedenler öne çıkmaktadır. Cinsel yönelime yönelik baskı, dini ayrımcılık, üçüncü bir ülkeye daha kolay vize alabilme, Türkiye'deki tanıdıkların varlığı, sosyo-ekonomik nedenler ve Türkiye'ye duyulan sempati, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan İranlı göçmenlerin göç etme kararı almaları noktasında etkili olmuş olan etmenlerdir. Bu noktada en çok göze çarpan göç etme nedeni ise cinsel yönelime yönelik baskıdır. Örneklem grubunda 4 kadın, 5 erkek ve 5 LGBTİ+ birey yer alırken, bu LGBTİ+ bireylerin tamamının göç etme kararı almalarında cinsel yönelimlerine yönelik maruz kaldıkları baskı etkili olmuştur.

Kadın ve erkek kimliği dışındaki diğer tüm cinsel kimlik ve yönelimlere yönelik korku, nefret, dışlama ve ötekileştirme, kendisini kadın ya da erkek olarak hissetmeyen ve/ya tanımlamayan bireylerin günlük yaşantılarında çeşitli baskı ve ötekileştirme biçimleriyle karşı karşıya kalmalarına ve içerisinde buldukları toplumdan dışlanmalarına neden olabildiği gibi, bu tarz durumlara İran gibi baskıcı ve patriarkal bir yapıya sahip toplumlarda daha fazla rastlanılmaktadır. İran gibi ülkelerde LGBTİ+ bireylerin görünürlüklerinin engellenmeye çalışılması, bu bireylerin cinsel yönelimleri nedeniyle dışlanmalarına ve bunun yanında da çeşitli baskı ve tehditlere maruz kalmalarına neden olmaktadır. Tüm bunların sonucunda ise görüşülenlerin kendi ifadelerinde de göze çarptığı üzere kendilerine göç etmekten başka seçenek kalmamakta ve cinsel kimliklerine yönelik olarak maruz kaldıkları baskı, bu bireylerin göç etme kararı alarak göç sürecine katılmalarındaki temel neden olarak öne çıkmaktadır:

“1 ay öncesi benim, hiçbir zaman hatta, ülke dışına çıkıcam ve ora yaşamaya karar vericem gibi bir düşüncem söz konusu değildi asla. Asla düşünmüyordum. Ta ki mecbur kalınca. Yani zor durumda kaldım (...) Yani can güvenliğim tehlikeye düşmeden önce hiçbir zaman hani bu şekilde bir şey yapıcam diye düşünmemiştim” (G2).

“(…) tabii ki iş konusunda ruh hastası tanındım, hiçbir yerde iş verilmedi. Bu kadar emek harcamıştım, üniversitede falan bir sürü hedeflerim vardı hepsi mahvoldu. Ruh hastası tanındığım için ben orada tamamen durduruldum. Herhangi bir şey yapamazdım ve düşündüm ne zamana kadar ben makale yazabilirim ne zamana kadar tez yazabilirim ne zamana kadar kendimi bu bilimde güncel tutabilirim? Ve hak ettiğim hayatı orada bulamıyordum. Öyle düşündüm, geldim” (G10).

Alan araştırmasında elde edilen bulgulara göre İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında öne çıkan bir diğer neden ise dini ayrımcılıktır. Bu noktada, görüşülenler arasındaki LGBTİ+ bireylerin maruz kaldıkları baskı, ötekileştirme ve dışlama biçimlerinin, İran'daki belli birtakım dini azınlık gruplara mensup olan görüşülenler tarafından da deneyimlendiği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, İran'daki farklı cinsel yönelimlere sahip bireylere yönelik ötekileştirme, dışlama ve negatif ayrımcılık, dini azınlık gruplara mensup bireyler açısından da söz konusudur. Şii İslam inancının belirgin biçimde hâkim olduğu İran'da bu inancın dışında kalan diğer din ve/ya mezhebe mensup kişilere ve gruplara yönelik baskı, ayrımcılık ve kısıtlamalar, bu kişi ve grupların dini inançlarını serbest şekilde yaşayamamalarına, kamusal alandan dışlanmalarına ve kendi özel alanlarına sıkışmalarına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ise dini inanç ve pratiklerini özgür biçimde yerine getiremedikleri gibi bir yandan da sürekli olarak baskı ve tehditle yaşayan bireyler açısından göç sürecine dahil olmak belirgin ve mecburi bir neden olarak ortaya çıkmaktadır/kendisini göstermektedir.

“Kilise kapandıktan sonra kendi evimizde kilise yaptık kiliseye başladık. Mecbur kaldık çünkü tehdit aldık; bi tehdit aldık ve bunu yapmak için mecbur kaldık. Bizi tehdit ettiler. Eğer bunu devam ederseniz şey olur, kötü olur ve artık ölüm tehdit ettiler mecbur kaldık İran'dan çıkmak için (G8).

Cinsel yönelime yönelik baskı ve dini ayrımcılık haricinde, görüşülenlerin göç etme kararı almalarında etkili olan diğer nedenler incelendiğinde ise başka bir ülkeden vize alma, sosyo-ekonomik nedenler ve Türkiye'ye duyulan sempati gibi nedenler de mevcuttur. Ancak bu noktada İranlı göçmenlerin göç etme kararı almaları noktasında sahip oldukları ilişki ağlarının etkisi üzerinde durulacak olursa; görüşülenler arasında ilişki ağlarını göz önünde bulundurarak göç etme kararı almış ve göç sürecine dahil olmuş olan 2 İranlı mevcuttur. Teorik çerçeveye ilişkin tartışma kısmında da vurgulandığı gibi; ilişki ağı kuramına

göre göçmenlerin göç etme kararı almalarında sahip oldukları ilişki ağları da etkili bir rol oynayabilmektedir. Bu noktada ilişki ağlarının, göçü kolaylaştırıcı bir faktör olarak göç kararı alınması konusunda etkili olabileceği söylenebilir. Bu araştırma özelinden bakıldığında ise bu durumun yalnızca 2 görüşülen açısından geçerli olduğu bulgulanmıştır. Bu noktada G1 ve G9 göç etme kararı alarak İran'dan ayrılmalarına ilişkin olarak Türkiye'deki bazı tanıdıklarının varlıklarını; diğer bir ifadeyle burada sahip oldukları ilişki ağlarını gerekçe olarak öne sürmüşlerdir.

Görüşülenlerin göç etme nedenleri son tahlilde değerlendirilecek olursa; İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında ilişki ağlarının etkisinin görece zayıf kaldığı ve bu noktada daha çok İran'daki hâkim yapıdan kaynaklanan itici birtakım faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun özellikle de cinsel kimliklerine yönelik baskı nedeniyle göç etme kararı almış olan LGBTİ+ bireylerde ve maruz kaldıkları dini ayrımcılık nedeniyle İran'dan ayrılan Hristiyan ve Bahai görüşülenler açısından söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında ilişki ağlarının etkisi incelendiğinde ise ilişki ağlarının bir göç kararı alma ve göç sürecine katılma nedeni olarak baskın bir faktör şeklinde öne çıkmadığı ve görüşülenler arasından yalnızca 2 görüşülen açısından ilişki ağlarının temel göç etme nedeni olarak öne çıktığı bulgulanmıştır.

İranlı göçmenlerin hedef bağlamlarını belirlemeleri noktasında; diğer bir deyişle Türkiye'ye göç etmeyi tercih etmelerinde de çeşitli nedenlerin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Coğrafi yakınlık, iki ülke arasındaki kültürel ve dilsel açıdan benzerlik, Türkiye'deki ilişki ağları ve yakın coğrafyadaki diğer ülkelere kıyasla Türkiye'nin daha makul bir seçenek olarak öne çıkması, İranlı göçmenlerin Türkiye'ye yönelmeyi tercih etmeleri noktasında etkili olmuş olan faktörlerdir.

Coğrafi açıdan iki ülke arasındaki yakınlık, İran'dan göç eden bireylerin Türkiye'ye yönelmelerindeki temel etmenlerden biridir. İki ülkenin sınır komşusu olması İran'dan ayrılma kararı alan göçmenler açısından Türkiye'yi basit ve kolay ulaşılabilir bir hedef bağlam olarak öne çıkarmaktadır. Türkiye'nin İran'a coğrafi anlamda yakın olması sebebiyle tercih edilmesi, özellikle de İran'dan ayrılmaktan başka çaresi kalmayan ve acil şekilde İran'dan çıkması gerekenler tarafından vurgulanmıştır:

“Çıkmamız gerekiyordu, en yakın en basit yol Türkiye'ydi” (G12).

İki ülke arasındaki coğrafi yakınlık kadar kültürel ve dilsel açıdan yakınlık da İranlı göçmenler açısından Türkiye'nin tercih edilmesinde etkili olabilmektedir:

“Ben kendim Azeri olduğum için o yüzden Türkiye'ye ilk baştan hevesliydim. Çocukluğum zaten Türkiye çizgi filmleriyle hatta dizileriyle geçti. Ondan sonra... Türkçeyi zaten oradan öğrendim. Annem de Türkçe biliyordu ondan da öğrenmiş oldum televizyondan da öğrendim. Türkiye'nin kültürünü biliyordum, seviyordum da. Böyle (gülümsüyor)” (G10).

İranlı göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinde etkili olan nedenlerden bir diğeri ise yakın bölgedeki diğer ülkelerle kıyaslandığında daha makul bir seçenek olarak gözükmesidir. Bu noktada Türkiye'nin İran'ın yakın coğrafyasındaki diğer ülkelere kıyasla görece daha iyi ve gelişmiş bir konumda olması, İran'dan ayrılan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerinden biri olarak öne çıkmıştır:

“Çünkü başka iltica edecek bi yer yoktu. Yani Azerbaycan'a baktım, Afganistan'a baktım; ben dedim ki ‘en iyisi Türkiye olmalı’” (G6).

Göçmenlerin göç edecekleri yeri belirlemelerinde sahip oldukları ilişki ağları da önemli bir rol oynamaktadır. Hedef bağlamda aile, akraba ya da arkadaş çevresinden birtakım tanıdıkların olup olmaması, o bağlamın tercih edilmesinde etkili olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, göç edecek yeni göçmenler açısından köken ülke dışındaki bir ülkedeki ilişki ağlarının varlığı, bu ağların söz konusu olmadığı ülkelere kıyasla çeşitli bağlantılara sahip oldukları birtakım kişilerin olduğu bağlamlara yönelmelerini daha olası kılmaktadır. Bu noktada benzer bir durumun araştırmanın örneklemindeki bazı İranlı göçmenler açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Yukarıda bahsedilen nedenler haricinde İranlı

göçmenlerin Türkiye'ye yönelmelerinde etkili olan bir diğer neden ise Türkiye'de yaşayan tanıdıklarının olması; diğer bir deyişle Türkiye'deki ilişki ağlarının varlığıdır:

“Abimin arkadaşı buradaydı, zaten o hani bize bu konuda yardımcı olacaktı. Diğer yerlerde yoktu yani öyle bi tanıdığımız” (G8).

İranlı göçmenlerin hedef bağlamalarını belirlemelerinde, yani Türkiye'yi tercih etmelerinde coğrafi yakınlık, kültürel ve dilsel açıdan benzerlik, ilişki ağlarının varlığı ve Türkiye'nin bölgedeki diğer ülkelere kıyasla daha makul bir seçenek olması gibi nedenler öne çıkmıştır. Bu noktada göç kararı alınması durumunda olduğundan farklı olarak bu nedenler arasından herhangi birinin baskın şekilde öne çıkması söz konusu değildir. Daha ziyade, görüşülenler açısından dengeli bir dağılım söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında, sahip olunan ilişki ağlarının da Türkiye'nin tercih edilmesinde etkili olan nedenlerden biri olarak öne çıktığı fakat bu noktada baskın bir faktör olmaktan ziyade diğer nedenlerle birlikte eşit derecede etkiye sahip bir faktör olarak kendisini gösterdiği söylenebilir.

Ancak Yalova'nın tercih edilmesi noktasında ise İranlı göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağları, Türkiye'nin tercih edilmesinde olduğundan çok daha fazla etkili bir rol oynamıştır. Diğer bir ifadeyle; Türkiye'nin tercih edilmesi noktasında diğer nedenlerle eşit derecede etkiye sahip bir etmen gibi gözükken ilişki ağları, Yalova'nın tercih edilmesinde ise çok daha etkili bir faktör olarak öne çıkmış ve daha belirgin bir rol oynamıştır. Alan araştırmasından elde edilen bulgulara göre İranlı göçmenlerin Yalova'yı tercih etmelerindeki en etkin ve belirgin neden, Yalova'da akraba ya da arkadaş çevrelerinden tanıdık birilerinin olmasıdır. İlişki ağlarının göçmeni yönlendirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ağın bu yönlendirici etkisi, göçmenlerin gidecekleri yerleri belirlemeleri noktasında da göze çarpmaktadır. Göçmenler nereye yerleşeceklerini belirlemeden önce sahip oldukları ilişki ağlarını göz önünde bulundurmakta ve tercihlerini de bu doğrultuda yapmaktadırlar. Bu noktada İranlı göçmenler açısından da Yalova'da ilişki ağ ve bağlantılarına sahip olmalarının Yalova'ya gelmeyi tercih etmelerinde önemli ve belirleyici bir neden olduğu bulgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında da İranlı göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağlarının, bu göçmenlerin Türkiye'ye ulaştıktan sonra Yalova'ya gelmeyi tercih etmelerindeki en önemli etmen olduğu söylenebilir:

“İlk İstanbul'daydık, iki ay sonra İzmir'e gittik. Bir ay falan bir buçuk ay arasında İzmir'deydim, Karşıyaka'da; ondan sonra kardeşim için Yalova'ya geldim zaten” (G14).

“Bahsettiğim arkadaş... biz onun yanına gitmek istiyorduk, hani biraz yardım almak için, şey için; dil ve işte ev falan, o sıkıntılar için. Onun şehri Yalova'daydı, biz de onun için buraya geldik” (G8)

İlişki ağlarının göç ve göçmen üzerindeki etkisi yalnızca göç kararı alınması, hedef bağlamın belirlenmesi ve göç yolculuğu süreçlerinde değil daha sonrasında; diğer bir ifadeyle hedef bağlama yerleşilmesinden sonra da kendisini göstermektedir. Köken ülkelerinden ayrılarak yeni bir bağlama yerleşen ve kendilerine yeni bir hayat inşa etmeye çalışan göçmenler, bu yeni bağlamlarında yeni ve farklı bir sosyal çevre, yeni bir dil, farklı yaşam tarzları ve daha pek çok yeni ve farklı olgu ile karşılaşır. Karşılaştıkları tüm bu farklılıklar ve değişiklikler karşısında ise yeni bir hayata başlamak için gerekli adımları atmak göçmenler açısından oldukça önemlidir. Tam olarak bu noktada göçmenler açısından oldukça önemli bir role sahip olan olgulardan biri de sahip oldukları ilişki ağ ve bağlantılarıdır. Bu noktada ilişki ağları, göçmenlerin yeni bağlamlarına ulaştıktan sonraki geçiş süreçlerinde ve sonrasında gerek maddi gerekse de manevi açıdan pek çok konuda destek, yardım ve bilgi alabilmek için başvurdukları ve faydalandıkları bir yapı olarak öne çıkar.

Göçün çeşitli riskleri içerisinde barındırdığı ve gerek ekonomik gerekse de sosyal ve psikolojik açıdan yüksek maliyetler yaratabileceği bir gerçektir. Ayrıca, göçün bu riskli ve maliyetli yapısı yalnızca göç yolculuğu esnasında değil, hedef bağlama ulaşılması ve yerleşilmesinden sonra da geçerli olabilmektedir. Bu noktada da göçmenler yerleştikleri yeni bağlamlarında karşılarına çıkan ya da çıkması muhtemel sorunların üstesinden gelebilmek adına birtakım destek ve rezervlere ihtiyaç duymakta ve bu doğrultuda ise ilk olarak sahip oldukları ilişki ağlarına yönelmektedirler. Bu araştırma

özelinden bakıldığında, İran'dan ayrılarak Türkiye'ye göç etmiş ve Yalova'ya yerleşmiş olan İranlı göçmenler açısından da bu yeni bağlamlarında kendilerine yeni bir hayat inşa etme sürecine başlamak ve bunun için gerekli adımları atmak kaçınılmaz bir süreç olmuştur. Yine bu noktada ilişki ağları da İranlı göçmenlerin ihtiyaç duydukları durumlarda desteğine başvurdukları ve çeşitli açılardan faydalandıkları önemli bir kaynak olarak öne çıkmıştır.

Çalışmanın alan araştırması esnasında ilişki ağlarının göçün tamamlanmasından sonraki süreçteki; yani yerleşilen yeni bağlamdaki rolü ve etkisine de odaklanılmış ve bu doğrultuda da İranlı göçmenlerin Yalova'ya yerleşmeleriyle birlikte buradaki yeni hayatlarında sahip oldukları ilişki ağlarının nasıl işlediği, bu ağların göçmenlere hangi kaynak ve destekleri sağladığı ve göçmenlerin de sahip oldukları ağlardan hangi amaçlarla destek aldıkları ve faydalandıkları da incelenmeye ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada ise yukarıda bahsedilen sürece ilişkin olarak; İranlı göçmenlerin, özellikle de barınma, iş bulma ve bilgi edinme konularında sahip oldukları ilişki ağlarına başvurdukları ve böylelikle de ağın kendilerine sağlamış olduğu destek ve imkanlardan faydalanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Göçmenlerin yerleştikleri yeni toplumlarda karşılaşmaları mümkün olan ilk sorunlardan biri barınmadır. Göçün yarattığı ekonomik masraflar sebebiyle, hedef topluma ulaşıldıktan hemen sonra barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına ayrı bir ev tutmaları göçmenler açısından zorlayıcı olabilmektedir. Bu noktada ise yeni göçmenler kendi ekonomik durumlarını düzeltene kadar barınma ihtiyaçlarını öncü göçmenlerin sağladıkları destekler aracılığıyla karşılayabilmektedirler. Ayrıca, yeni göçmenler açısından göç yolculuğu aşırı masraflı geçmemiş ve hedef topluma ulaşılır ulaşılmaz ayrı bir ev tutulabilecek maddi imkanlar söz konusu olsa bile, bu yeni göçmenler yeni ulaştıkları ve yabancıları oldukları bu yeni çevre hakkında yeterli bilgi sahibi olana kadar ilişki içerisinde oldukları öncü göçmenlerin barınma desteğinden faydalanmayı tercih edebilirler. Ancak sonuç itibarıyla, göçmenlerin yeni ulaştıkları hedef toplumlarda geçici ya da kısa bir süreliğine de olsa barınma desteğine ihtiyaç duydukları ve bu ihtiyaç karşısında da ilk olarak başvuracakları ve faydalanacakları kaynaklardan birinin de sahip oldukları ilişki ağları olduğu ifade edilebilir.

“Arkadaşlarımla kaldım, onlar da LGBTİ bireylerdi. Sonra, 5-6 ay onlarla kaldım, kendim eve çıktım, kendim ev kiraladım, kendim ev arkadaşı tuttum. İyi geçti” (G10).

Göçmenlerin hedef topluma ulaşmalarıyla birlikte çözmeye çalıştıkları meselelerden biri de iş bulma konusuydu. Gerek göç süreci ve sonrasında ortaya çıkan maddi masraflar gerekse de yeni bir hayata başlayacak olmanın yarattığı ve yaratabileceği ekonomik sıkıntılar, göçmenleri ulaştıkları yeni bağlamda hızlı bir şekilde iş bulma arayışına yönlendirmektedir. Bu süreç ise yeni bağlamdaki işgücü piyasası hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan göçmenleri sahip oldukları ilişki ağlarını devreye sokmaya teşvik etmektedir. Böylelikle de göçmenler, yeni geldikleri ve yabancıları oldukları yeni toplumlarındaki iş imkanları hakkında bilgi sahibi olmamaları ya da kısıtlı bilgiye sahip olmaları sebebiyle öncü göçmenlerin bilgi ve yönlendirmelerine başvururlar. Daha sonrasında ise ağ bağlantılarının desteği sayesinde işgücü piyasasına erişim sağlamaya ve iş bulma ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Böylelikle de barınma konusunda olduğu gibi iş bulma konusunda da ilişki ağları göçmenler açısından önemli bir destek güç olarak kendisini gösterir. Bu noktada İranlı göçmenler de barınma konusunda olduğu gibi iş piyasasına erişme ve iş bulma konusunda da sahip oldukları ilişki ağlarının desteklerinden faydalanmışlardır.

“Evet, oradan sonra bi tane kafe vardı, orada çalışmaya başladım. Oradaki bi çalışan benim kiliseden bi tanıdığım bi insandı; o, işte bana kefil oldu beni oraya götürmek için” (G8).

İranlı göçmenler, barınma konusunda olduğu gibi iş bulma konusunda da sahip oldukları ilişki ağlarına başvurmuşlar ve bu ağların sağladığı imkân ve fırsatlardan yararlanmışlardır. Bu noktada ise öncü göçmenlerin sağladığı bilgi, destek ve yönlendirmelerin oldukça ön plana çıkmış olduğu tespit edilmiştir. Öncü göçmenlerin bilgisine başvurulması ve bu bilgilerden faydalanılması durumu ise ilişki ağlarından faydalanılması konusunda alan araştırmasında tespit edilen bir başka bulguya işaret etmektedir. Bu doğrultuda, alan araştırmasında elde edilen bulgulara göre İranlı göçmenlerin ilişki

ağları, bu göçmenler açısından aynı zamanda bir bilgi sağlama aracı işlevi görmüştür. Diğer bir ifadeyle, İranlı göçmenler çeşitli konular hakkında bilgi alma amacıyla da ilişki ağlarına başvurmuşlar ve böylelikle de ağı kendilerine sağladığı bu bilgi akışı desteğinden de faydalanmışlardır.

Ev sahibi topluma daha önceden gelmiş olmaları ve yeni göçmenlerin yaşadıkları ve/ya yaşamaları muhtemel süreçlerden daha önce geçmiş olmaları, öncü göçmenleri pek çok açıdan daha deneyimli kılmaktadır. Öncü göçmenlerin pek çok konuda deneyimli olmaları onları aynı zamanda pek çok konuda bilgi sahibi yapmaktadır. Bu noktada ise öncü göçmenlerin, ev sahibi toplumla ilgili sahip oldukları bilgilerini yeni gelen göçmenlere aktarmalarıyla birlikte göçmenlerin geliştirmiş oldukları ilişki ağları içerisinde sürekli bir bilgi akışı söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda da yeni gelen göçmenler, bilgi edinmek istedikleri konularda ilişki ağları içerisinde halihazırda bulunan bilgilere başvurmakta ve ağı kendilerine sağlamış olduğu bilgi rezervlerinden yararlanmaktadırlar. Bu araştırma bağlamında ise İranlı göçmenlerin yukarıda değinilen barınma ve iş bulma gibi konular haricinde, daha çok yasal prosedürler hakkında bilgi almak amacıyla ilişki ağlarına başvurdukları bulgulanmış ve özellikle de İran'dan zorunlu ve acil bir şekilde ayrılmış ve şartlı mülteci statüsünde olan görüşülenlerin sığınma prosedürleri hakkında bilgi edinmek amacıyla ilişki ağlarından faydalandıkları tespit edilmiştir.

“Öyle o Yalova'daki kişi (arkadaşını kastediyor) yardımcı oldu. İşte Ankara'ya gitmem gerekiyor; yoksa mesela, inan doğru düzgün bilmiyordum bile. Yani mülteci falan biliyordum ama Türkiye'de hani Birleşmiş Milletler; işte başvurunu alıyor, işte sığınabiliyorsun, bu bi sebep olabilir falan diye hiç bilgim yoktu” (G2).

“2014'te en samimi arkadaşım, benim 13-14 senelik arkadaşım Türkiye'ye geldi. Ben onunla irtibatı koparmamıştım. Onunla konuştum işte, o dedi; böyle böyle olacak, oraya gideceksin, şuraya başvuracaksın, dosyanı şurada açacaksın... Mesela Ankara'ya gidicen, Ankara'da Birleşmiş Milletler'in binası şurada, adresi şurada, oradan soru soracaklar şunu diyen şunu diyen vs vs. Böyle temel bilgiler” (G3).

İranlı göçmenlerin ilişki ağlarından bilgi edinme amacıyla faydalanmalarına ilişkin olarak değinilmesi gereken önemli bir nokta daha söz konusudur. Bu da Yalova'daki İranlılar arasında kurulmuş olan sosyal medya gruplarıyla ilgilidir. WhatsApp ve Telegram gibi çevrimiçi mecralarda kurulmuş olan paylaşım gruplarının da Yalova'daki İranlı göçmenler açısından önemli bilgi kaynakları olarak işlev gördükleri söylenebilir. Alan araştırması süresince gerçekleştirilen görüşmelerde de İranlı göçmenlerin, bilgi paylaşımı amacıyla kurdukları sosyal medya gruplarından çeşitli konularda bilgi edinmek amacıyla yararlandıkları tespit edilmiştir. Kiralık ev ve eşyalar, ev arkadaşı arayışları, iş ilanları ve daha pek çok konuyla ilgili yapılan paylaşımlar, Yalova'daki İranlı göçmenlerin sosyal medya ağları üzerinden bilgiye daha hızlı ve kolay şekilde erişmelerini sağlamaktadır. Sosyal medya grupları üzerinden yapılan bu bilgi paylaşımları, ilişki ağlarının bilgi sağlama işlevinin adeta farklı bir formatı niteliğindedir. Bu gruplar aracılığıyla yapılan paylaşımlar ile İranlı göçmenler farklı konularda bilgi edinebilmekte ve böylelikle, göçmenlerin kullandıkları bu sosyal medya paylaşım grupları da bir bilgi rezervi olarak işlev görebilmektedir. Herhangi bir konuda bilgi almak amacıyla ilişki ağlarına başvuran ve ağı bilgi sağlama işlevinden yararlanan İranlı göçmenlerin, ilişki ağlarının sosyal medyadaki yansıması niteliğindeki bu gruplardan da bilgi almak amacıyla yararlandıkları tespit edilmiştir.

“Ben çok görüşmüyorum da mesela bizim bi grup var telegramda, yani orda iş konusu, her şey... Bin kişi falan şey var (katılımcı). Onlar da konuşuyorlar bi şey lazımsa satmak matmak, ev, iş falan orda bulabilirsin” (G11).

İran'dan göç eden göçmenlerin göç etme nedenlerine, daha sonrasında Türkiye'yi ve Yalova'ya tercih etmelerinde etkili olan nedenlere ve Yalova'ya ulaştıktan sonra sahip oldukları ilişki ağlarından ne ölçüde ve hangi alanlarda yararlandıklarına ilişkin bulgulara yer verilmesinden sonra; tam olarak bu noktada tartışılması gereken bir diğer önemli nokta ise İranlı göçmenlerin Yalova'daki günlük hayatlarında diğer İranlılarla olan ilişki ve bağlantılarıyla ilgilidir. İranlı göçmenlerin, özellikle de barınma, iş bulma ve bilgi edinme gibi konularda ihtiyaç duydukları desteği karşılamak adına sahip

oldukları ilişki ağlarına başvurmuş ve bu ağ bağlantıları aracılığıyla kendilerine sağlanan fırsatlardan yararlanmış olduklarına ilişkin bulgular göz önünde bulundurulduğunda, Yalova'daki İranlı göçmenlerin tam bir topluluk görünümüne sahip oldukları ve kendi aralarında yoğun bir etkileşim halinin olduğu beklenebilir. Ancak bu noktada alan araştırmasından elde edilen bulgular, durumun tam olarak bu şekilde olmadığı yönündedir. Diğer bir deyişle, özellikle de yeni göçmenlere farklı noktalarda destek ve imkân sağlama konusunda İranlı göçmenlerin ilişki ağları daha güçlü bir yapıya sahipken, günlük hayattaki genel ilişki ve bağlantılarda ise bu ağ yapısı çok daha zayıf bir düzeyde kalmaktadır. Bu bağlamda ise İranlı göçmenler, gündelik hayatlarındaki genel ilişkilerinde bu ağın içerisine fazla dahil olmamakta ve birbirleri ile daha zayıf ve yüzeysel ilişkiler geliştirmektedirler. Bu noktada, görüşülenlerin Yalova'daki diğer İranlılarla olan ilişki ve iletişimlerine yönelik ifadeleri de bu yöndedir:

“Çok kısıtlıdır. Ama birkaç tane arkadaşım var samimi” (G9).

“Valla 2-3 tane arkadaşım var ya, onlarla takılıyorum. Fazla değil” (G11).

“Valla çok nadir arkadaşlarımız var, sadece bunlar (...) Çok çok az. Ya, toplam belki 10 kişi olmuyoruz yani” (G14).

Tam olarak bu noktada LGBTİ+ İranlılara ise ayrı bir parantez açılmasında fayda vardır. Alanda yapılan gözlemlere göre Yalova'daki LGBTİ+ İranlıların, genel anlamda bir İranlı ağı içerisinde yer almalarından ziyade, daha çok kendi içlerine dönük bir ilişki ağına sahip olduklarına ifade edilebilir. Bu bağlamda LGBTİ+ İranlılar için “İranlı” kimliğinden ziyade “LGBTİ+” ya da “LGBTİ+ İranlı” kimliğinin daha önemli ve ön planda olmasından ötürü; İranlı LGBTİ+ göçmenlerin, LGBTİ+ olmayan diğer İranlılarla olan ilişki ve iletişimleri oldukça kısıtlı bir düzeyde kalmakta ve daha çok kendi içlerine dönük ilişki ağları içerisinde sıkı ilişkiler geliştirmektedirler. Görüşülenler arasındaki LGBTİ+ bireylerin bu konuya ilişkin düşünceleri ve ifadelerinin de alandaki gözlemleri doğrular nitelikte olduğu söylenebilir:

“Mesela ben A***’yı (aynı iş yerinde çalıştığı bir arkadaşımı kastediyor) eğer dışarda görsem ben hiçbi zaman onla tanışmazdım” (G6).

“Aslında benim için fark etmez, hani LGBT olup olmaması hiç önemli değil. Herkes insandır. Mesela S**** değil (LGBTİ+ olmayan bir arkadaşımı kastediyor), ama onla iyi. Ama genelde LGBT’lerle takılmayı tercih ederim” (G7).

“Sadece böyle buradaki olan İranlılar arasında LGBT bireylerin ya da LGBT camianın kişiler birlikte iletişimdelere. Geri kalan insanlarla çok fazla iletişim kuramıyoruz çünkü zaten onlar tarafından da ayrımcılığa maruz kalıyoruz. Kötü sözler, küfürdür, işte ne bileyim farklı davranışlarda bulunuyorlar. O yüzden iletişim onlarla biraz daha böyle geride kalıyor. (...) Ben açıkçası kendi ülkemde çok zorluk yaşadığım için, okulda üniversitede falan... Pek iletişimde değildim. Sadece hani dediğim gibi o kendi grubumuz içerisinde” (G2).

LGBTİ+ İranlıların, LGBTİ+ olmayan diğer İranlılara karşı daha kapalı bir konumda olmalarında ve daha çok kendi içlerine dönük bağlantılar geliştirmelerinde LGBTİ+ bireylere yönelik dışlayıcı ve ötekileştirici söylem ve davranışların hedef toplumlarda da devam etmesinin yanında, LGBTİ+ bireylerin genel anlamda ‘dışarıya’ ve dışarıdan gelebilecek risk ve tehlikelere karşı daha örgütlü ve güçlü bir yapıda bulunmak istemelerinin de etkisi vardır. LGBTİ+ bireyler haricindeki diğer İranlılara bakıldığında ise LGBTİ+ bireylerde olduğu kadar kendi içlerinde örgütlü bir yapıya ve sıkı ilişki ve bağlantılara sahip olmadıkları söylenebilir. Ancak LGBTİ+ göçmenlerde olduğu kadar dışarıya karşı bir kapalılık durumu da söz konusu değildir. Bu noktada ise daha çok zayıf ve yüzeysel ilişki ve etkileşimler söz konusudur.

Gerek alanda yapılan gözlemler gerekse de görüşülenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Yalova'daki İranlı göçmenlerin birbirleriyle olan ilişki ve iletişimlerine son tahlilde genel bir çerçeveden bakıldığında; bu bireyler arasında herhangi bir genel problem ya da güvensizlik olmasa da belirgin bir samimiyet ve yoğun ilişkilerin de söz konusu olmadığı söylenebilir. Bu bağlamda İranlı göçmenlerin,

Yalova'daki yaşantılarında daha çok kendi yakın çevrelerindeki birtakım akraba ya da arkadaşları ile yoğun ilişkiler geliştirdikleri; diğer bir deyişle, çoğunlukla kendi yakın çevrelerindeki kişilerden oluşan sınırlı ilişki ağları içerisinde kaldıkları ve bu sınırlı çevrenin dışına çıkma ve bu çevrenin dışında kalan Yalova'daki diğer İranlılarla yeni ilişki ve bağlantılar geliştirmeyi ise tercih etmedikleri ve dahası, bu konuda pek de istekli olmadıkları bulgulanmıştır. Başka bir ifadeyle, Yalova'daki İranlı göçmenlerin kendi yakın akraba ve arkadaşlardan oluşan ve aynı zamanda kendilerine ev bulma, iş bulma, bilgi alma gibi konularda da destek sağlamış olan ağ bağlantıları daha güçlü bir yapıya sahipken; bu sınırlı akraba ve arkadaş çevresinin dışında kalan diğer İranlılarla olan bağlantılar ise daha zayıf kalmaktadır. Bu doğrultuda ise İranlı göçmenlerin, Yalova'daki yaşantılarında birbirleriyle daha az etkileşim içerisinde oldukları ve görece daha zayıf ilişkiler geliştirdikleri anlaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

1980'li yılların başı, Türkiye'nin uluslararası göç hareketleriyle olan ilişkisinde adeta bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Türkiye'nin yakın coğrafyasında bulunan bazı ülkelerde yaşanan birtakım politik gelişmeler, çatışmalar ve savaşlar, Türkiye'nin pek çok farklı kökenden azımsanmayacak sayıda göçmen ve sığınmacıyla karşılaşmasına yol açmıştır. Bu dönemle birlikte Türkiye'nin en çok göç aldığı ülkelerden biri de İran olmuştur. Dahası, İran'daki rejim değişikliği sonrası başlamış olan göç hareketleriyle birlikte Türkiye'ye göç ederek buraya yerleşen ya da Türkiye'de geçici bir süre kalan ve Türkiye'yi transit geçiş amacıyla kullanarak üçüncü bir ülkeye yönelen pek çok İranlı öncü göçmenin Türkiye'deki varlıkları ve bu göçmenlerin kullanmış oldukları göç güzergahları, kendilerinden sonra İran'dan ayrılanlar için de bir temel oluşturmuştur. Bu doğrultuda ise 1980'li yıllarda başlamış olan İran'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketleri bir süreklilik niteliği kazanmıştır. Bu bağlamda da İran'dan ayrılacak olan bireyler açısından Türkiye ilk seçeneklerden biri olarak öne çıkmakta ve pek çok İranlının yolu da Türkiye'ye düşmektedir. Bu çalışmanın ilgi odağını da İran'dan Türkiye'ye yönelik göçler ve İranlı göçmenler oluşturmuş ve daha özeldir ise İranlı göçmenlerin ilişki ağlarına odaklanılmıştır. Bu doğrultuda ise ilişki ağı kuramı üzerinden İranlı göçmenlerin göç kararı almalarında, hedef bağlamlarını belirlemelerinde ve yeni bağlamlarına yerleştikten sonra burada yeni bir hayata başlama süreçlerinde ve günlük yaşantılarında sahip oldukları ilişki ağlarının nasıl ve ne ölçüde etkili olduğu ele alınmıştır. Bu kapsamda ise Yalova özelinde gerçekleştirilen alan araştırmasında 14 İranlı göçmen ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve gözlemler aracılığıyla araştırmanın bulguları elde edilmiştir.

Bu noktada ilk olarak İranlı göçmenlerin göç kararı almalarına ilişkin bir tartışma yapılacak olursa, araştırmanın örnekleminde yer alan göçmenlerin göç kararı almalarında çeşitli nedenlerin etkili olduğu söylenebilir. Bu göçmenlerin göç etme kararı almalarında sahip oldukları ilişki ağlarının ne derece etkili olduğuna bakıldığında ise ilişki ağlarının etkisinin görece zayıf kaldığı ve bu noktada daha çok yapısal faktörlerin rol oynadığı anlaşılmıştır. İran'daki siyasi ve toplumsal yapı göz önüne alındığında; farklı birtakım kimliklere, yönelimlere, inançlara ve yaşam biçimlerine yönelik ötekileştirici tutum ve baskılar ve tüm bunların sonucunda ise daha güvenli ve refah bir yaşam arayışı, İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarına esas olarak etki etmiştir. İlişki ağlarının göç etme kararı alınmasına direkt olarak etki eden birincil faktör olmasının ise yalnızca 2 İranlı göçmen açısından söz konusu olduğu saptanmıştır. Başka bir ifadeyle, İranlı göçmenlerin göç etme kararı almalarında öncelikli etkiye İran'daki yapısal koşulların sahip olduğu, ilişki ağlarının ise bu noktada belirgin bir etmen olarak öne çıkmadığı anlaşılmıştır. Bu veriler ışığında ise göçmenler arasındaki ilişki ağlarına ilişkin olarak bu ağ bağlantılarının başlı başına bir göç etme nedeni olmaktan ziyade, daha çok göçü kolaylaştırıcı ve teşvik edici rolü itibarıyla öne çıkabileceği söylenebilir.

Ağ kuramına ilişkin tartışma kısmında da değinildiği gibi ilişki ağlarının göç sürecinde etkili olduğu noktalardan biri de hedef bağlamın belirlenmesine yöneliktir. Göç hareketlerinin ortaya çıkmasında ilk olarak birtakım yapısal faktörler etkili rol oynasa da belirli varış alanlarının seçilmesinde ise ilişki ağlarının görece bir avantaj olarak devreye girdiği de tartışılmaktadır.⁴⁹ Bu doğrultuda araştırma

⁴⁹ Koser 1997, 600.

kapsamında İranlı göçmenlerin Türkiye'yi ve Yalova'yı tercih etmelerinde sahip oldukları ilişki ağlarının ne ölçüde etkili olduğu da ele alınmıştır. Bu noktada ise İranlı göçmenlerin Türkiye'ye ve özellikle de Yalova'ya yönelmeyi tercih etmelerinde ilişki ağlarının göç kararı almaları ile karşılaştırıldığında daha fazla etkili olmuş olduğu anlaşılmıştır. İlk olarak İranlı göçmenlerin Türkiye'ye yönelmeyi tercih etme nedenlerine bakıldığında kültürel ve dilsel açıdan benzerlik, coğrafi yakınlık, tanıdık kişilerin varlığı, çevredeki diğer ülkelere kıyasla Türkiye'nin görece daha iyi bir konumda olması ve gelişmiş ülkelere daha kolay vize alabilme gibi nedenler ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında ise İranlılarla ilgili yapılmış diğer çalışmalarda da Türkiye'nin tercih edilmesine ilişkin olarak vurgulanan coğrafi ve kültürel yakınlık,⁵⁰ geçmiş yıllarda Türkiye'yi transit olarak kullanmış olan tanıdıkların göç yolları ve halihazırda bulunan mevcut ilişki ağları⁵¹ ve İran'ın politik gerilim içinde olduğu ve bu yüzden de İran vatandaşlarının kolay vize alamadığı ülkelerden Türkiye'ye başvuru yaptıktan sonra kabul almalarının daha yüksek ihtimalli olacağı düşüncesi⁵² gibi nedenlerle benzer bulgulara ulaşılmış olduğu söylenebilir. Bu noktada İranlı göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerine ilişki ağları temelinden bakıldığında, göçmenlerin sahip oldukları ağların Türkiye'yi tercih etmelerine yönelik etkisinin göç etme kararı almaları konusunda olduğundan daha fazla olduğu bulgulanmıştır. İranlı göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinde farklı birtakım nedenlerin öne çıkmış olmasıyla birlikte; çoğu göçmen açısından Türkiye'nin tercih edilmesi konusunda yalnızca tek bir belirgin nedenden ziyade birden çok neden etkili olmuştur. Bu noktada Türkiye'deki ilişki ağlarının varlığı sebebiyle Türkiye'ye göç etme kararı alanlar haricinde de Türkiye'de tanıdıkları olduğu için Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiğini belirten göçmenler olmuştur. Bunun yanında, Türkiye'de sahip olduğu ilişki ağlarını Türkiye'yi tercih etmesine ilişkin tek neden olarak belirtmemiş olsa da Türkiye'deki tanıdıkların varlığını diğer bazı nedenlerle birlikte değerlendirerek Türkiye'yi tercih etmiş olduğunu belirtenler de olmuştur. Böylelikle de ilişki ağları, Türkiye'nin tercih edilmesine ilişkin tek başına bir neden olarak öne sürülmediği durumlarda başka nedenlerin yanına eklenmiş ya da diğer bazı nedenler Türkiye'deki ilişki ağlarının varlığına artı olarak eklenmiştir. Ancak sonuç itibarıyla, Türkiye'deki ilişki ağlarının varlığı; ister tek başına bir neden olarak isterse de diğer nedenlerle birlikte belirtilmiş olsun, İranlı göçmenlerin göç etme kararı almaları ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin tercih edilmesi noktasında daha etkili bir neden olarak öne çıkmıştır.

Türkiye'nin tercih edilmesine ilişkin olarak daha fazla neden söz konusu iken Yalova'nın tercih edilme nedenleri ise buna göre daha sınırlıdır. Bu noktada İstanbul'a yakınlığı sebebiyle Yalova'ya gelmek istemiş ve özel bir neden olmaksızın kendi istekleri dışında Birleşmiş Milletler tarafından Yalova'ya gönderilmiş olan bazı görüşülenler varken, Yalova'nın tercih edilmesi konusunda en etkili ve belirgin nedenin İranlı göçmenlerin Yalova'daki bağlantıları; diğer bir deyişle Yalova'daki ilişki ağları olduğu ortaya çıkmıştır. Dahası, Türkiye'nin tercih edilmesi konusunda ilişki ağlarını tek neden olarak öne sürmeyen ve ilişki ağlarıyla birlikte başka nedenleri de Türkiye'nin tercih edilmesine ilişkin olarak ifade eden göçmenler olmuşken, Yalova'nın tercih edilmesinde ise ilişki ağları daha net biçimde öne çıkmış; diğer bir deyişle, başka nedenlere eklenmeden, kendi başına asıl neden olarak İranlı göçmenlerin tercihlerinde etkili olmuştur. Sonuç itibarıyla de İranlı göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağlarının, Yalova'nın tercih edilmesi noktasında Türkiye'nin tercih edilmesinde olduğundan daha fazla etkili bir rol oynamış olduğu ortaya çıkmıştır.

İranlı göçmenlerin Yalova'yı tercih etmelerindeki en etkili faktör olarak kentteki ilişki ağlarının öne çıkmış olması, İranlı göçmenlerin sahip oldukları ağ bağlantılarından çeşitli biçimlerde faydalanmış oldukları hakkında da ipucu verir niteliktedir. Göçmenlerin hedef bağlamalarını belirlerken tanıdıklarının olup olmasını göz önünde bulundurarak karar almalarının oldukça rasyonel bir hareket olduğu söylenebilir. Zira göçmenlerin çoğu, sahip oldukları ilişki ağlarının yeni toplumlarında kendilerine pek çok açıdan destek ve güvence olacağını düşünerek hareket etmektedirler. Tam olarak bu noktada ilişki ağı kuramı da ilişki ağlarının göçmenler açısından göçün yaratabileceği risk ve maliyetleri azaltıcı bir

⁵⁰ Danış, Perouse ve Taraghi 2006, 119.

⁵¹ Akçapar 2010, 173.

⁵² Akis-Kalaylıoğlu 2016, 111.

işlev gördüğünü ve bu yönüyle de göçmenlere pek çok açıdan destek ve fayda sağladığını vurgulamaktadır. Bu araştırma özelinden bakıldığında ağın risk ve maliyetleri azaltıcı işlevine ve yine ağın sağladığı avantaj ve desteklere ilişkin ifade edilen olguların belli bir kısmının İranlı göçmenler açısından da geçerli olduğu ortaya çıkmıştır. İranlı göçmenlerin, ilişki ağ ve bağlantılarının varlığını göz önünde bulundurarak geldikleri Yalova'da, sahip oldukları bu ağlardan ve ağın kendilerine sağladığı imkanlardan çeşitli biçimlerde faydalandıkları anlaşılmış ve bu noktada ise özellikle barınma, iş bulma ve bilgi edinme gibi durumlarda ağ bağlantılarını devreye sokarak bunlardan yararlandıkları tespit edilmiştir. Sonuç itibarıyla bakıldığında, İranlı göçmenlerin ilişki ağlarını devreye sokma ve bu ağlardan ve ağın sağladığı imkanlardan faydalanma konusunda oldukça başarılı oldukları söylenebilir. Ancak İranlı göçmenlerin günlük hayatlarında Yalova'daki diğer İranlılarla olan ilişki ve etkileşimleri incelendiğinde ise ilişki ağlarının çok daha zayıf bir görünüme sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Göçmenlerin sahip oldukları ilişki ağları, yeni bağlamlarında örgütlenmelerine ve bir topluluk oluşturmalarına imkan tanır⁵³ ve böylelikle de kendi topluluklarını oluşturduktan sonra, sosyal ve ekonomik düzeyde altyapılarını geliştirerek kendi dernek, kafe, ibadethane ve diğer çeşitli birtakım yapıları inşa edebilmelerini sağlar.⁵⁴ Ancak, ağ kuramında vurgulanan bu noktaların, Yalova'daki İranlı göçmenlerin durumu ile karşılaştırıldığında ortaya benzer sonuçların çıkmadığı görülmektedir. Bu noktada ise İranlı göçmenlerin Yalova bağlamında genel anlamda bir topluluk görünümüne sahip olmadıkları ve günlük hayatlarında birbirleriyle olan ilişki ve etkileşimlerinin de görece zayıf kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İranlı göçmenlerin belirgin bir topluluk görünümüne sahip olmadıkları ve birbirlerine karşı zayıf ilişkiler geliştirdikleri literatürdeki diğer bazı çalışmalarda da ortaya konmuştur. Bu bağlamda, Danış ve diğerleri⁵⁵ tarafından İstanbul'da gerçekleştirilmiş bir araştırmada İranlıların diasporik bir topluluktan ziyade bölünmüş bir topluluk görünümüne sahip oldukları ve bununla birlikte birbirlerine güvenmedikleri yönünde bulgulara ulaşılmışken; Akçapar,⁵⁶ İranlı göçmenler arasındaki birtakım yalan, istismar, sadakatsizlik ve yanlış yönlendirmeler sebebiyle grup üyeleri arasında güven eksikliği olduğunu ve bu nedenle de göçmenler arasındaki bağların zayıf olduğunu; Akis-Kalaylıoğlu⁵⁷ ise çalışmasında Ankara'daki kayıtlı ve kayıtsız göçmenlerin birbirleriyle temaslarının olmadığını ve dahası bu iki grubun temasa girmekten özellikle kaçındıklarını vurgulamıştır. Bu çalışma özelinden bakıldığında da Yalova'daki İranlı göçmenler arasında samimi ve yoğun ilişki ve etkileşimlerin söz konusu olmadığı; bununla birlikte, birbirleriyle temas etmekten kaçınmasalar da samimi ilişkiler geliştirme konusunda da pek istekli olmadıkları göze çarpmaktadır.

Yalova'daki İranlı göçmenlerin Yalova'ya ulaştıklarında içerisine dahil oldukları ve gerekli durumlarda da desteğine başvurdukları ilişki ağları çoğunlukla yakın çevrelerindeki aile ve/ya arkadaş temelli ağlardır. Bu sınırlı çevreyi aşan nitelikte; çoğu İranlı'yı kapsayan, genel anlamda bir ilişki ağının varlığı ve bu bağlamda da bir topluluk görünümü söz konusu değildir. Bu noktada İranlı göçmenler çoğunlukla kendi yakın çevrelerindeki bireylerden oluşan sınırlı ilişki ağları içerisinde kalarak, bu sınırlı ağın dışında kalan diğer İranlılarla belirgin düzeyde bir ilişki ve etkileşim içerisine girmeyi tercih etmemektedirler. Bu açıdan bakıldığında ise Yalova'daki İranlı göçmenlerin kendi yakın çevrelerindeki birtakım tanıdıkları dışındaki diğer İranlılarla olan ilişkilerinin oldukça yüzeysel kaldığı ve bu bağlamda da genel anlamda bir örgütlülük halinden ziyade, zayıf ilişki ve bağlantıların yansımaları niteliğinde bir kopukluk görünümü ortaya çıkmaktadır. Birbirlerine karşı zayıf bağlantılar geliştirmeleri ve sınırlı etkileşimlere sahip olmaları; Yalova'daki İranlı göçmenlerin yoğun örgütlülük hali içerisindeki bir topluluk görünümüne sahip olmalarının hem bir nedeni hem de sonucudur.

⁵³ Ihlamur-Öner 2018, 310.

⁵⁴ Castles ve Miller 2008, 38.

⁵⁵ Danış vd. 2006.

⁵⁶ Akçapar 2010.

⁵⁷ Akis-Kalaylıoğlu 2014.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Adıgüzel, Y. (2020). *Göç Sosyolojisi* (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Akçapar, Ş. K. (2010). Re-Thinking Migrants' Networks and Social Capital: A Case Study of Iranians in Turkey. *International Migration*, 48(2), 161-196.
- Akis-Kalaylıoğlu, Y. (2014). Uluslararası Göç Bağlamında Bourdieu'nun Kavramları: Ankara'da Yaşayan İranlılar Örneği. *İdealkent*, 5(14), 182-205.
- Akis-Kalaylıoğlu, Y. (2016). *Transforming Constraints into Strategies: The Role of Different Forms of Capital in the Statu Passage of Documented Iranian Migrants in Ankara, Turkey*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Danış, D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye. *Birikim*, 184(1-2).
- Danış, D., Perouse, J. F. ve Taraghi, C. (2006). *Integration in Limbo: İraçlı, Afghan, Maghrebi and Iranian Migrants in Istanbul*. MiReKoc Research Projects, 2005-2006, İstanbul.
- Danış, D. (2010). İstanbul'daki İraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski (Ed.), *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Yaşamlar-Bireysel Koşullar içinde* (s. 191-224). İstanbul: Kitap.
- Deniz, O. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili. *Doğu Coğrafya*, 14(22), 187-204.
- Deniz, O. (2011). 1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri. TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 93-102, Ankara.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.
- Faist, T. (2003). Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar (Çev.). Ankara: Bağlam.
- Gold, S. J. (2006). *Migrant Networks: A Summary and Critique of Relational Approaches to International Migration*. Mary Romero and Eric Margolis (Ed.), *The Blackwell Companion to Social Inequalities* (257-285). Blackwell Publishing.
- Hagan, J. M. (1998). Social Networks, Gender and Immigrant Incorporation: Resources and Constraints. *American Sociological Review*, 63(1), 55-67.
- Ihlamur-Öner, S. G. (2018). Ulus-Ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler. S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (4. Baskı) içinde (s. 309-333). İstanbul: İletişim.

- IOM (2003). World Migration Report 2003. International Organization for Migration (IOM). Geneva.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de Uluslararası Göçün Siyasal Arka planı: Küreselleşen Dünyada "Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak". Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski (Ed.), Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Yaşamlar-Bireysel Koşullar içinde (s. 17-40). İstanbul: Kitap.
- İçduygu, A. ve Aksel, D. (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. MiReKoc Proje Raporları 1/2014, İstanbul.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. Türk İdare Dergisi, 467(1), 153-162.
- Karakuş Yetkin, M. (2017). Sığınmacıların Günlük Yaşam Deneyimleri, Temel Sorunları ve Sorunlarla Baş Etme Stratejileri: Eskişehir Örneği. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Khosrokhavar, F. ve Roy, O. (2000). İran: Bir Devrimin Tükenişi. İsmail Yerguz (Çev.). İstanbul: Metis.
- Korjan, M. (2011). Kastamonu'daki İranlı Sığınmacılara Dair Etnografik Bir İnceleme. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koser, K. (1997). Social Networks and the Asylum Cycle: The Case of Iranians in the Netherlands. International Migration Review, 31(3), 591-611.
- Koser, K. (2007). International Migration: A Very Short Introduction. Oxford University Press.
- Kümbetoğlu, B. (2018). Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Ed.), Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar (4. Baskı) içinde (s. 49-85). İstanbul: İletişim.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. Göç Dergisi, 1(1), 11-46.
- Özgür, N. (2018). Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, "G" Gurubu, Mülteciler, "Tekne Mültecileri". S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Ed.), Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar (4. Baskı) içinde (s. 199-216). İstanbul: İletişim.
- Tilly, C. (2007). Trust Networks in Transnational Migration. Sociological Forum, 22(1), 3-24.
- Vertovec, S. (2002). Transnational Networks and Skilled Labour Migration. Transnational Communities Programme Working Papers, WPTC-02-02.